

Ömer Seyfettin’in “Aşk Dalgası” Öyküsünün Stilistik (Üslupbilim) İncelemesi

Fatma SÖNMEZ*

ÖZET

Edebiyatın hemen hemen her türünde (hikâye, roman, şiir, mensur şiir, fıkra, hatırat, mektup, makale, çeşitli türlerdeki tercümeler) eser veren Ömer Seyfettin, *Genç Kalemler* dergisinde “Yeni Lisan” (1911) hareketini başlatmıştır. Ömer Seyfettin’in “Aşk Dalgası” öyküsü de 1912 yılında *Genç Kalemler* dergisinde¹ yayımlanmıştır. Öyküde ben anlatıcı, Marmara Denizi’nde vapur yolculuğu yaparken on iki yıldır görüşmediği bir okul arkadaşıyla karşılaşır. Anlatıcının dalgınlığının nedenini soran okul arkadaşına anlatıcı, “aşk dalgası” geçtiğini söyler. Arkadaşı, anlatıcının hâlâ bekar olmasına ve aşk dalgası geçmesine bir bakıma kızarak Türk toplumunda aşkın ve kadın-erkek ilişkilerinin yasaklandığını belirtir ve uzun uzadıya bunun gerekçelerini anlatır. Anlatıcı, duyduklarından memnun olmaz. Sonunda vapur, iskeleye yanaşır. Anlatıcı, vapurda hiç kadın görmediği için arkadaşına bu şaşkınlığını belirtir. Arkadaşı, sabırlı olmasını çünkü kadınların erkeklerle karışmalarının yasak olduğunu ve en sonra çıkacaklarını söyler. Vapur tamamıyla boşaldıktan sonra anlatıcı, kadınların her tarafları örtülü koyu siyah çarşaflarının altında zincirlenmiş eserler gibi çıktıklarını görür. Bu görüntü, toplumun kadın üzerindeki baskısını ve aşkın imkânsızlığını somut biçimde anlatıcının gözleri önüne serer. Ben anlatıcı ne kadar şair ruhlu ve duygusal ise okul arkadaşı da bir o kadar gerçekçi ve toplumsal kuralları kabul eden bir mizaçtır. Çalışmada “Aşk Dalgası” öyküsü, stilistik (üslupbilim) açıdan incelenmiştir. Bunun için öykünün önce söz varlığı özellikleri (isimler, sıfatlar, zarflar, zamirler, fiilimsiler, ek- fiiller, edatlar, bağlaçlar, ikilemeler, atasözü ve deyimler); sonra cümle yapısı özellikleri (yüklem türüne göre cümleler, yüklem

* Doçent Dr., Balıkesir Üniversitesi, Fen- Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Balıkesir/Türkiye. E- posta: fsonmez@balikesir.edu.tr, ORCID: 0000-0002-7679-0366, DOI: 10.32704/9789751751683.2024.0432

¹ Mutluay, *Genç Kalemler* dergisinin yabancı dil kurallarının kullanılmaması; dilimize girmiş kelimelerin kurallara göre değil kullanımlarına göre değerlendirilmesi; konuşma dilinin edebiyat dili haline getirilmesi; konuların yerli hayattan alınması tekliflerini getirdiğini vurgular (1970 :134).

yerine göre cümleler, anlamlarına göre cümleler, yapılarına göre cümleler); son olarak da dil sapmaları (alışılmamış bağdaştırma) ve mecaz sanatları (benzetme, kişileştirme, imaj) incelenmiştir. Bunun sonucunda Ömer Seyfettin'in anılan öyküsünde kompozisyon bütünlüğüne dikkat ettiği; diyaloglarla öyküye hareket kattığı; tasvirleri işlevsel kullandığı; öyküde olumsuz bir atmosfer (hava) olmakla birlikte bunu verirken oldukça titiz davrandığı (örneğin anlamca olumlu cümle sayısı doksan yedidir, olumsuz cümle sayısı ise yüz yedidir; ikisi arasında fazla fark olmaması öyküye bir denge sağlar) ve böylelikle öykünün karamsar bir havada olmasını engellediği; üslupta imaja sadece iki yerde yer verdiği, alışılmamış bağdaştırmalara ise gerekmedikçe başvurmadağı ve böylelikle öykünün vermek istediğı anlamın açıklığını ve netliğini koruduğı; kelime seçiminde Arapça, eskimiş veya yabancı kökenli kelimeler de kullanmakla birlikte bunları olabildiğince az kullandığı; kurallı ve basit cümleleri daha fazla kullanmaya dikkat ederek öykünün hem anlaşılabilirliğini hem de kolay okunmasını sağlamaya dikkat ettiği görülmüştür. Öyküde verilmek istenen bir mesaj olduğu için anlatım teknikleri de buna uygun vasıtalarından seçilmiştir. Bu açıdan öykü başarılıdır.

Anahtar Kelimeler: Ömer Seyfettin, “Aşk Dalgası”, öykü, stilistik, üslupbilim.

A Stylistic Analysis of Ömer Seyfettin's Short Story "The Wave of Love"

ABSTRACT

Ömer Seyfettin, who produced works in almost every genre of literature—such as short story, novel, poetry, prose poem, essay, memoir, letter, article, and translation—initiated the “New Language” (Yeni Lisan) movement in *The Young Pens (Genç Kalemler)* magazine in 1911. Ömer Seyfettin's story “The Wave Of Love” was also published in *Genç Kalemler* magazine in 1912. In the story, the first-person narrator, while on a ferry trip in the Sea of Marmara, encounters a school friend he has not seen for twelve years. When his schoolmate asks the reason for the narrator's absentmindedness, the first-person narrator tells him that he is experiencing a “wave of love.” His friend, somewhat angry that the narrator is still single and that he is making waves in love, points out that love and male-female relationships are forbidden in Turkish society and explains the reasons for this in detail. The narrator is not pleased with what he hears. Finally, the ferry approaches the pier. The narrator expresses his surprise to his friend because he has not seen any women on the ferry. Her friend tells him to be patient because women are forbidden from mixing with men and they will come out last. After the ferry is completely empty, the narrator sees the women emerge from under their dark black sheets, covered all over, like chained prisoners. This image concretely reveals to the narrator the oppression of society on women and the impossibility of love. While the narrator is poetic and emotional, his school friend is realistic and accepts social rules. In this study, the story of “The Wave of Love” has been analyzed from a stylistic perspective. For this purpose, firstly the vocabulary features of the story (nouns, adjectives, adverbs, pronouns, gerunds, adverbs, prepositions, conjunctions, reduplications, proverbs and idioms); then the sentence structure features (sentences according to the type of predicate, sentences according to the place of the predicate, sentences according to their meanings, sentences according to their structures); finally the language deviations (unusual association) and figures of speech (similarity, personification, image) were examined. As a result, it has been observed that Ömer Seyfettin paid attention to compositional integrity in the aforementioned story; that he added movement to the

story with dialogue; that he used imagery functionally; that although the story had a negative atmosphere (air), he was very meticulous in conveying it (for example, the number of meaningfully positive sentences is ninety-seven, and the number of negative sentences is one hundred and seven; the lack of a significant difference between the two provides balance to the story), thus preventing the story from becoming pessimistic; that he used imagery only twice in his style and avoided unconventional associations unless necessary, thus preserving the clarity and clarity of the story's intended meaning; that while he used Arabic, archaic, or foreign words in his vocabulary, he used them as little as possible; and that by making the most of regular and simple sentences, he was careful to ensure both comprehensibility and ease of reading. Because the story has a message to convey, the narrative techniques were chosen from appropriate means. In this respect, the story is successful.

Keywords: Ömer Seyfettin, "The Wave of Love", short story, stylistics, stylistic-analysis.

GİRİŞ

Ömer Seyfettin

Asker bir babanın oğlu olan Ömer Seyfettin, 1884 yılında Gönen’de doğmuştur. İlk öğrenimine de burada bir mahalle mektebinde başlamıştır. Daha sonra annesiyle birlikte İstanbul’a giderek dedesinin konağına yerleşmişlerdir. Önce Eyüp Askeri Baytar Rüştiyesine (1893-1896), sonra da Edirne Askeri İdadisine (1896-1900) giden Ömer Seyfettin, Mekteb-i Harbiyye’de okurken Makedonya’da başlayan isyan nedeniyle sınıf arkadaşlarıyla beraber son sınıfı okumadan erken mezun edilmiş ve oraya asker olarak görevlendirilmiştir. Kuşadası Piyade Taburunda mülazım-ı sani olarak başladığı bu askerlik görevi, gönderildiği Selânik’te ve Manastır’a bağlı Pirlepe’de devam etmiştir. İsyan bastırıldıktan sonra Kuşadası’ndaki görevine geri dönmüştür. Sonrasında İzmir’deki Aydın Vilayeti Jandarma Alay Mektebi’nin kuruluşuna yardım etmek üzere bu okulun kavaid-i diniyye öğretmenliğine tayin edilmiştir. Daha sonra da Köprülü’de Askeri Rüşdiye Mektebinde beden eğitimi öğretmenliği görevinde bulunmuştur. Bu sırada ayrıca iki yıl süreyle Balkanlar’daki çeşitli sınır yerleşim yerlerinde çete takibiyle uğraşmıştır. Selânik’e tayin edildikten sonra 1909’da İttihat ve Terakki ile ilişkisi başlamıştır. 31 Mart Vakasını bastırmakla görevli Hareket Ordusu askerleri arasında yer almıştır. İttihat ve Terakki’nin maddi desteğiyle çıkan *Genç Kalemler*² dergisinde “Yeni Lisan” (1911)³ hareketini başlatmış ve zamanını kültürel konulara ayırmak istediğinden aynı yıl ordudan ayrılmıştır. Balkan Savaşları’nın başlamasıyla askere yeniden çağırılmış ve Sırp ve Yunanlılara karşı savaşmış; Yunanlılara esir düşmüş ve on ay Atina yakınlarındaki bir kasabada esir kalmıştır. 1913’te İstanbul’a geri dönmüş ve 1914’te ikinci defa askerlikten istifa etmiştir. Darülmualiminde kıraat, Kabataş Sultanisinde edebiyat öğretmenliği görevlerinde bulunmuştur. Aynı yıl İstanbul’da Darülfünunda kurulan Tedkikat-ı Lisaniyye Encümeni üyeliğine seçilmiştir. 1915 yılı sonlarında evlenmiş ancak bu evliliği üç yıl sürmüştür. Sağlığı gittikçe kötüleşen Ömer Seyfettin, 6 Mart 1920’de İstanbul’da ölmüştür (Polat, 2007, s. 80-82).

² Haziran 1909’da Manastır’da *Hüsn ve Şiir* adıyla on beş günde bir yayımlanan edebî dergi, dördüncü sayıdan sonra Selânik’e taşınmış ve 23 Temmuz 1909’dan itibaren burada Selânik Hukuk Mektebi talebeleri H. Hüsnü ile İsmâil Subhi tarafından çıkarılmıştır. Daha sonra bu gençlere, Ömer Seyfeddin, Ali Canip Yöntem, Âkil Koyuncu ve Aka Gündüz yazıları ile destek vermişlerdir. Dokuzuncu sayıdan sonra dergi *Genç Kalemler* adını almıştır. *Genç Kalemler*’in birinci cildinin ilk sayısı, *Hüsn ve Şiir*’in devamı olduğunu göstermek üzere 1-9 şeklinde numaralanmıştır. *Genç Kalemler*’in ilk sayısının tarihi tespit edilememektedir. (Çelik, 1996: 20).

³ Akyüz, Ömer Seyfettin için “Yeni Lisan” davasını ilk defa ortaya atarak onu tam bir sebat ve samimiyetle açıklayıp savunan ve ilk başarılı örneklerini de veren kişi ve ayrıca son devir Türk hikayeciliğinin en önemli şahsiyeti olarak ifade eder (1995:186).

Edirne Askeri İdadisinde öğrenci iken edebiyatla ilgilenmeye⁴ başlayan Ömer Seyfettin, gerek İdadide gerekse Mekteb-i Harbiyede daha çok şiirle uğraşmış; Mekteb-i Harbiyenin ikinci sınıfında bir hikayesi de⁵ yayımlanmıştır (Kudret, 1998: 17-18). Enginün, onun hikayelerinin “tarihi hikayeler, konusunu Balkanlardan ve Çanakkale Savaşından alan hikayeler, konusunu çocukluk ve gençlik hatıralarından aldığı hikayeler, masal ve fanteziler, günlük hayatta rastlanan olaylar ve kişiler” olmak üzere birkaç kümede toplanabileceğini ifade eder (2007: 435). Özkırımlı, Ömer Seyfettin’in konularını günlük yaşamdan seçtiği, gözleme dayalı, toplumsal düzenin bozuk yanlarını sergilediği gibi gülmededen yararlanarak eleştirel bir tutum da takındığını; dönemin siyasal akımlarının etkisi ve Türklük bilincini oluşturmak, yenilgilerin getirdiği karamsarlığı dağıtmak amacıyla konusunu tarihten alan, ulusal duyguların işlendiği öyküler de yazdığını; folklordan, halk edebiyatından geniş ölçüde yararlandığını söyler (2004: 1031). Akyüz, konularını çoğunlukla gerçek hayattan alan hikayelerinde yapmak istediği şeyin, millî şuuru kuvvetlendirmek ve aksak yönleri mizah yoluyla tenkit ederek Türkiye’nin medeni kalkınmasını hızlandırmak olduğunu belirtir (1995: 186). Tanpınar ise bir iki roman tecrübesine rağmen küçük hikâyede kalışının, mizahının daima Farsa kaçışının, eleştirilerini “bir türlü idare edemediği bu mizahın arkasından” yapmaya çalışmasının, sınırlarını belirleyemediği anti-entelektüalizminin ve şüphesiz çok genç yaşta ölümünün, saf Türkçeye gidenlerden biri olan yazarın eserinin belirli bir seviyede kalmasına sebep olduğunu söyler (2005: 122-123). Birçok araştırmacı gibi Karaalioğlu da Ömer Seyfettin’in Tanzimat’la edebiyatımıza giren küçük realist hikâyenin başarılı örneklerini verdiğini dile getirir (1980:711). Huyugüzel ise Ömer Seyfettin’in hikâye sanatı veya hikâye tekniği açısından, yani eseriyle kendi beni arasındaki ilişki, olay örgüsünü kurma ve yürütme tarzı, kişi yaratma ve canlandırma şekli ve gerçeklik izlenimi açılarından Realistlerden çok Romantik hikâye ve roman yazarlarının yöntem ve tekniklerini benimsediğinin söylenebileceğini ifade eder (2020 :128). Ömer Seyfettin’in hem çok fazla müstear ad kullanması hem de sağlığında kitaplarını düzenli bir külliyat şeklinde yayımlanmamış olması nedeniyle eserlerinin tam listesi tespit edilememiştir; yaklaşık yüz elli hikayesi, bir romanı ve yüze yakın şiiri bulunan Ömer Seyfettin’in, bunların dışında mensur şiir, fıkra, hatırat, mektup, makale ve çeşitli türlerdeki tercümelerden oluşan geniş bir külliyatı vardır (Şengül- Bozdoğan, 2020).

⁴ “Hiss-i Münecmid” adlı şiiri “Ömer” imzasıyla 7 Aralık 1900’da *Mecmua-i Edebiyye*’de (9. Sayı) yayımlanmıştır (Kudret, 1998: 17).

⁵ “İhtiyarın Tenezzühü” adlı hikayesi 1902’de *Sabah* gazetesinde yayımlanmıştır (Kudret, 1998: 18).

Stilistik Nedir?

Güncel Türkçe Sözlük'te (2022), (Fransızca style) stil, "üslup, biçem" olarak; üslup (edebiyat), "Sanatçının görüş, duyuş, anlayış ve anlatıştaki özelliği veya bir türün, bir çağın kendine özgü anlatış biçimi, biçem, tarz, stil" olarak tanımlanmaktadır. Divlekçi, üslup kelimesinin İngilizcedeki karşılığının 'style'; Eski Fransızcadaki karşılığının 'style' ve 'stile'; Al-mancada ise 'stil' şeklinde olduğunu ifade eder (2007: 118). "Türkçede eda, tarz, anlatış yolu gibi sözlerle üslûp kastedilmiş, son dönemde üslûp için biçem kelimesi türetilmiştir" (Kahraman, 2012: 387). Tekin, üslubun anlatımın kazandığı biçim olduğunu söyleyerek "dil, imla, noktalama, cümle, konu, zaman, vaka, mekân vs. gibi bir dizi birim"den oluşan ve ham malzeme olarak nitelenebilecek bu malzemelerin ele alınıp işlenmesi, sonunda işlevsel bir nitelik kazanmasının üslupla mümkün olabileceğini; bu açıdan üslubun içeriğin kazandığı form olarak görebileceğimizi ifade eder (2001: 183). Tekin, üslubun mecazi gücünü, renk ve eylem zenginliğini, kısacası dilin anlatım dağarcığını kişisel beceriyle söze veya özellikle yazıya dökmek, dile hayatıyet kazandırmak demek olduğunu vurgular (2001: 185). Vardar, stilistiği tanımlarken biçemi, dilin ya da bireyin anlatım araç ve olanaklarını dilbilimsel ilkelerde inceleyen dal olarak ifade eder (2002: 40). Kaplan, modern stilistiğin, bir sanatkarın üslubu ile ruhu ve şahsiyeti arasında çok sıkı münasebetler olduğunu meydana koyduğunu ve üslubun, şairin el yazısından fizyonomisine kadar yaygın bir prensip mahiyetini taşıdığını gösterdiğini söyler. Ayrıca şahsiyeti belirten alametin, duyuş ve düşünce değil, üslup olduğunu vurgular. (2007: 192). Karakaya, üslupbiliminin biri tasviri (deskriptiv), diğeri normatif (praskirtiv) olmak üzere iki çalışma alanı olduğunu belirterek birincisinin dilsel ifade tarzlarının karakteristik özelliklerini ortaya çıkarmak için her türlü metin çözümlemesi yaptığını; ikincisinin ise tasviri üslup verilerine veya dilsel birimlere dayanarak kelime, ses yapısı ve dilbilgisi içerisindeki veya işlevsel boyuttaki anlam bağıntılarını araştırdığını belirtir (1996: 117). "Bir yazarın, dili kendine özgü kullanış biçimine üslûp denildiği gibi (Tanpınar'ın üslûbu) çağa bağlı (Orta Çağ üslûbu), edebî akımlara bağlı (Edebiyat-ı Cedîde üslûbu), konuya bağlı (filozofik), okura bağlı (popülist) üslûplardan da söz edilmiştir." (Kahraman, 2012: 387). Spitzer'in, 18. yy.dan önce yaşamış yazarların üstün ve değişik bir ifade tarzları olmakla birlikte o kadar şahsi yazmadıklarını; 18. yy'dan önce hâkim olanın şahsi kompleks değil "topos"⁶ olduğunu dile getirmesi dikkat çekici bir tespittir (1964: 155). Buna benzer bir düşünceyi Tekin de paylaşır ve üslubun

⁶ Ortak düşünce kalıbı veya motif olarak çevrilebilir.

bir meziyet göstergesi, bir özgünlük olarak kabul edilmesinin, herhalde modern zamanların başlangıcına tesadüf ettiğini; 18. yüzyılın bu açıdan bir dönemeç olarak kabul edileceğini belirtir (2001: 183).

Bizde stilistik anlamda en kapsamlı ve belki de ilk çalışmalardan bir tanesi Mehmet Kaplan'ın *Tevfik Fikret Devir- Şahsiyet- Eser* başlıklı eseridir. Zaten Kaplan, bu kitabının bugün için de bir değeri varsa bunun Tevfik Fikret'in şahsiyet ve eserine psikolojik ve stilistik metotların uygulanmış olmasından ibaret olduğunu vurgular (2007: 14). Gerçekten de çalışmanın "V. Üslup" başlıklı bölümü stilistik inceleme açısından çok kapsamlıdır. Çalışma Türk edebiyatı araştırmacıları için özgün ve yenilikçi olmasının yanı sıra alanındaki yetkin incelemelerden olması nedeniyle de önemlidir. Şu ana kadar Ömer Seyfettin'in hikayeleri üzerine stilistik inceleme yapan tek bir çalışma karşımıza çıkmaktadır. Altunkaya Duman tarafından yazılan "Ömer Seyfettin'in "Aşk ve Ayak Parmakları" Adlı Hikayesinin Üslupbilim Açısından İncelenmesi" başlıklı makalede, anılan hikâye, "Dilsel Kategoriler" başlığı altında "1. Sözcük Türleri Açısından İnceleme: İsimler, Sıfatlar, Görevli Sözcükler; 2. Hikâyenin Sözcüksel Gruplar Açısından İncelenmesi: İsim Tamlaması Grubu, Sıfat Tamlaması Grubu, İsim- Fiil Grubu, Sıfat- Fiil Grubu, Zarf- Fiil Grubu, Tekrar Grubu, Bağlama Grubu, Aitlik Grubu; 3. Hikâyenin Sözlüksel Alan ve Bağlam Açısından İncelenmesi, 4. Hikâyenin Yazara Özgü Kullanımlar Açısından İncelenmesi: Eksiltili Yapıların Kullanımı, Tekrarların Kullanımı, Zaman Kullanımı" başlıkları altında incelenmiştir (2020: 69-80). Makale, bu alandaki bir boşluğu doldurması açısından önemlidir.

Çalışmamızın başlığında stilistik kelimesinin kullanılmış olmasının nedeni henüz bu kelimenin yerleşik bir karşılığının olmaması nedeniyle ortaya çıkabilecek karışıklıkların önüne geçmek içindir. Bir kelimenin yabancı dillerden Türkçeye aktarımında ortak bir kullanım olmadığında en doğru yöntemin bu olduğu varsayılmaktadır.

BULGULAR

"Aşk Dalgası" Öyküsü

Nemutlu, "Aşk Dalgası" öyküsünde⁷ Ömer Seyfettin'in varmak istediği sonuçlardan birisinin, hakiki ilişkilerin yaşanmadığı bir toplumda verilen edebî eserlerin hayal üzerine kurulu olduğunu, dolayısıyla edebiyatımızın

⁷ *Aşk Dalgası* öyküsü üzerine ayrıca şu makalelere de bakılabilir: Bulduker, Gülten (2012). "Ömer Seyfettin'in "Bahar Ve Kelebekler" İle "Aşk Dalgası" Adlı İki Hikâyesinde Eski Yeni Değerler", *Turkish Studies International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, C. 7, S. 1, s. 439-446; Çamkara Erginer, Ayşe (2024). "Kadın Hak ve Özgürlükleri Bağlamında Ömer Seyfettin'in Hikâyeleri Üzerine Bir İnceleme", *Folklor Akademik Dergisi*, C. 7, S.2, s. 824-843.

gerçekliği yansıtmadığı tezi olduğunu söyler (2012: 48). Beyitoğlu ise "Aşk Dalgası" ve "Bir Temiz Havlu Uğruna..." adlı hikâyelerinde Ömer Seyfettin'in sosyal hayatın getirdiği yasaklar nedeniyle o dönem Türk toplumunda âşık olmanın, birini sevmenin, severek evlenmenin imkânsızlığından yakındığını; görücü usulü ile evlilik gibi gelenekleri ve tabuları tenkit ettiğini vurgular (2018 :38). Dünder, anılan öyküde Ömer Seyfettin'in Acem edebiyatından Fransa edebiyatına dek uzanan etkilere atıfta bulunarak aşkın "dışarıdan" geldiğini üstü kapalı şekilde ifade ettiğini belirtir (2025 :1065). "Aşk Dalgası" öyküsü, *Genç Kalemler* dergisinde (C. 4, S. 24-25, s. 4-15) "On Temmuz'a mahsus mümtaz nüsha" başlığı altında 10 Temmuz 1328/23 Temmuz 1912'de yayımlanmıştır. Anlatıcı, vapur yolculuğu yaparken Marmara Denizi'nin güzelliği ve martıların çağrısı ile birdenbire hayal dünyasına dalar; aşkı, şiiri ve özgürlüğü düşler. Bu haldeyken eski bir okul arkadaşı omuzuna dokunur ve anlatıcıya bu dalgınlığının nedenini sorar. Başlangıçta anlatıcı, omuzuna dokunan bu arkadaşını tanıyamaz; ne de olsa on iki yıldır görüşmemişlerdir ve birden onun en sevdiği okul arkadaşı olduğunu hatırlar. Arkadaşı, anlatıcının dalgınlığını bir kederi olmasına yorarak sorusunu tekrarlar. Anlatıcı, "aşk dalgası" geçtiğini söyleyince de arkadaşı ona Türk toplumunda aşkın ve kadın-erkek ilişkilerinin yasaklandığını belirterek bunun toplumsal vicdanın en büyük kanunu olduğunu savunur. Yeni romanlarda tasvir edilen aşk sahnelerinin gerçek dışı olduğunu ifade eder. Anlatıcı, arkadaşının bu konuşmalarından sonra adeta sarsılır. Sonunda vapur, iskeleye yanaşır. Anlatıcı, vapurdan inenlerin hepsinin erkek olduğunu, kadınların en son, peçelerle, zincirlenmiş esirler gibi çıktıklarını görür. Bu görüntü, toplumun kadın üzerindeki baskısını ve aşkın imkânsızlığını somut biçimde onun gözleri önüne serer. Düz bir çizgide ilerleyen öyküde birinci tekil şahıs anlatıcı (ben anlatıcı) ve sınırlı/dar bakış açısı vardır. Öyküde adı verilmeyen ben- anlatıcı, onun on iki senedir görüşmediği okul arkadaşı, peçeli kadınlar ve diğer yolcular (şık gençler, yaşlılar, memurlar vb.) vardır. Öykünün ana mekânı İstanbul'da Marmara Denizi üzerindeki Kadıköy vapurudur; arka fonda ise Kız Kulesi, Üsküdar, Selimiye, Tıbbiye Mektebi, koca kışlalar gibi yerler vardır. Gündüz vaktidir ve yapılan vapur yolculuğunu da düşünürsek ortalama bir buçuk-iki saatlik bir zaman dilimini içerir. Öykünün ben anlatıcısı, adeta bir şair gibi hayalperest ve duygusaldır. Bu yüzden öykünün başlangıcında şiirsel bir anlatım ve mekân tasvirleri dikkati çeker. Ben anlatıcının arkadaşı ile karşılaşması ve konuşmaya başlamaları ile bu şiirsel hava dağılır; yerini arkadaşının gerçekçi ve toplumsal norm ve yasaları kabullenen anlatımı alır. Arkadaşı her ne kadar toplumun eksik yanlarını bilse ve bunları dile getirirse de önünde sonunda bunları kabullenışı ile toplumla uyumlu bir kişi-

lik özelliği sergiler. Ben anlatıcı ise öykünün sonunda kadınları tasvir ederken belirttiği gibi kadınların erkeklerden ayrı ve onlardan sonra gelmesini “esirlik ve zulüm zincirleri” ile bağlı olmalarına bağlayarak toplumsal bir eleştiri yapar. Buradan onun toplumun norm ve yasalarını benimsemediği sonucunu çıkarılabilmek mümkündür.

“Aşk Dalgası” Öyküsünün Üslup Özellikleri

1. Söz Varlığı Özellikleri

Öyküdeki söz varlıkları, kullanım sıklıklarına göre çoktan aza doğru sıralanmışlardır ve birden fazla tekrar edenler sadece birer defa sayılmışlardır. Bunu yapmaktaki amaç, öyküde en fazla hangi tür sözcüklerin kullanıldığını ve bunların öyküye ne kattıklarını tespit edebilmektir. Fiilimsilerde ve zamirlerde bu kural istisnadır; bu sözcük türlerinde birden fazla tekrar edenler de sayıya dahil edilmişlerdir.

1.1. İsimler

Öyküde en fazla kullanılan sözcük türü isimlerdir. Toplam isim sayısı (özel isimler dahil), dört yüz on üçtür; tekrar eden isimler sadece birer defa sayılmıştır. Özel isimlerde “Abdi, Kel Hasan, Galileo, Ferrer” gibi kişi isimleri; “Acemistan, Afrika, Amerika, Arabistan, Avrupa, Beyoğlu, Fransa, Hindistan, Liverpool, Üsküdar, Marmara” gibi yer isimleri; “Güneş” gibi terim isimleri ve “Türk, Yunanlı, Frenk” gibi millet isimleri dikkati çeker. Ayrıca “mavna, muakele, muhit, mukavemet, mürteciler, seyir, sütüne, tekâmül, uzuv, uzviyet, yeis, zıfıf” gibi eskimiş veya Osmanlıca kelimeler de – az da olsa- kullanılmıştır. Ömer Seyfettin’in “Aşk Dalgası” öyküsünde en fazla kullandığı kelime türünün isimler olması dikkat çekicidir. Bu durum onun kelime dağarcığının genişliğini gözler önüne serer. İsimlerin sayıca fazla olması aslında öykünün çok hareketli bir metin olmasını engeller ancak Ömer Seyfettin, isim cümlelerinin neredeyse iki katı fiil cümlesi kullanarak bu durağanlığı kırmıştır. Bu açıdan öyküde bir denge hakimdir ne çok hareketli bir metindir ne de durağan bir metindir. Öyküde birden fazla tekrar eden isimler şunlardır:

İsim	Sıklık	İsim	Sıklık	İsim	Sıklık
kadın/kadınlar	123	kız/kızlar	41	aşk/aşklar	36
erkek/erkekler	24	muhit/muhitler	18	Türk/Türkler	13
el/eller (organ adı)	11	vapur	9	arkadaş/arkadaşlar	8
aile/aileler	8	yer/yerler	7	anne/anneler	7

hakikat	7	yüz/yüzler (çehre)	7	gece/geceler	7
ev/evler	7	romanlar	7	vicdan	6
dalga/dalgalar	6	göz/gözler	6	kardeş/ kardeşler	5
kanun/kanunlar	5	mektep	5	oğul/oğullar	5
şiiirler	5	Türkiye	5	Allah	4
baş/başlar	4	parmaklık/ parmaklıklar	4	sene/seneler	4
sokak/sokaklar	4	yasak	4	âdet/âdetler (görenek)	3
adım	3	ağız	3	alem	3
ayak	3	burun	3	devir/devre	3
etraf/etraflar	3	göller	3	görücü	3
hanımlar	3	hava	3	hayat	3
hükümet/ hükümetler	3	hülya	3	insanlar	3
İstanbul	3	kaçakçı/ kaçakçılar	3	yalan	3
koca/kocalar (eş)	3	kız kardeş	3	zabıta	3
laf	2	Acemistan	2	adam/adamlar	2
akrabalar	2	anane/ananeler (gelenek)	2	bahçeler	2
bekar	2	bulutlar	2	cehennem	2
cevap	2	cinayet	2	civar	2
çarklar	2	çarşaf/ çarşafılar	2	çiçek/çiçekler	2
çorap/çoraplar	2	delik	2	din	2
diz/ dizler	2	edebiyat	2	esvap	2
feylesof	2	Fransa	2	Galileo	2
göğüs/göğüsler	2	gölgeler	2	Güneş	2

güzellik/ güzellikler	2	hizmetçi	2	iskele	2
Kadıköy	2	kahramanlar	2	karı/karılar (kadın)	2
kavim	2	kelime/ kelimeler	2	kuvvet	2
Kızkulesi	2	köşk/köşkler	2	macera	2
martılar	2	neşe	2	peçe/peçeler	2
masal/masallar	2	polis/polisler	2	rezalet/ rezaletler	2
saat	2	sebepe	2	sesler	2
saçlar	2	sıçan	2	sevgili/ sevgililer	2
sisler	2	şair/şairler	2	şehir	2
talih	2	tarz/tarzlar	2	Terkos	2
tiyatrolar	2	uydurma	2	yan	2
ruh	2	rüzgar	2	taraf	2

Öyküde en fazla kullanılan ismin kadın/kadınlar; ikinci sırada da kız/kızlar olması anlamlıdır çünkü öykü, Türk toplumunda kadının yer almayışını anlatır. Üçüncü sırada kullanılan ismin aşk/aşklar ve dördüncü sırada erkek/erkekler olması da anlamlıdır çünkü sosyal hayatta kendisine yer bulamayan kadınlar nedeniyle erkeklerin evliliklerini aileleri tarafından seçilen kadınlarla yapması bu evliliklerde aşkın yer alamayışına ve dolayısıyla da bu evliliklerin mutsuzlukla sonuçlanmasına neden olur. Muhit/muhitler ve Türk/Türkler isimleri de Türk toplumunun kadın- erkek ilişkilerine bakış açısını vurgulamaları nedeniyle önemlidir.

1.2. Fiilimsiler

Öyküde, ikinci sırada en fazla kullanılan sözcük türü fiilimsilerdir. Toplam iki yüz on dokuz fiilimsi kullanılmıştır; en fazla kullanılan fiilimsi türü sıfat-fiillerdir ve toplam adeti yüz yirmi sekizdir. Sonra isim- fiiller gelir ve toplam elli altı adettir; en son sırada zarf- fiiller vardır ve otuz beş adettir.

Sıfat- Fiiller	Sıklık	Örnek
an/en	64	olmayan (2), gelen (2), düşen (2), geçen (2), akan, öpüşen, benzeyen, çeviren vb.
dık/dik/duk/dük	31	olduk (4) (olduğumu, olduğunu, olduğumuzu, olmadığından gibi farklı şekillerde), tanıdık (2), çıkardıkları, bilmediğimiz, daldığı vb.
mış/miş/muş/müş	16	uyumuş, uzamış, bunamış, düşmüş, yorulmuş, kovulmuş vb.
maz/mez	7	bilinmez (2), değişmez (2), bulmaz, olunmaz, affolunmaz vb.
acak/ecek	7	kalacak, barınacak, bakacak, seveceğini, dinleyeceğini vb.
ması/mesi	2	kalması, görülmesi vb.
ar/er	1	gözükür

İsim- Fiiller	Sıklık	Örnek
mak/mek	34	sevişmek (8), görmek(2), söyleşmek, görüşmek, yaşamak, konuşmak vb.
ma/me	17	Geçme, tüneme, görme, ağlama, uyuşma, uydurma vb.
ış/iş	5	geliş, çıkış, kaçış, karışma, girmiş

Zarf- Filler	Sıklık	Örnek
10,837 mm	22	uyutarak, gülerek, içerek, titreyerek, hapsederek, topallayarak, dinleyerek vb.
ınca/ince	4	ölünce(2), kaldırıncı, gelince, çıkınca
kan/ken	4	bahsederken, bulunurken, çıkarken, dinlerken
dıkça/dikçe	2	işittikçe, uzaklaştıkça
madan/meden	2	sormadan, girilmeden
alı/eli	1	çıkalı

Öyküde, iki yerde bir varlığa ad olmuş sıfat- fiil kullanımı vardır: “... kendine karşı gelenleri başka sebepler, başka tarzlarla eziyor” (Ömer Seyfettin, 2015: 270); “Çıkanlara bakıyordum” (Ömer Seyfettin, 2015: 277). Bu ifadelerde artık “gelenler, çıkanlar” sözcükleri adlaşmışlardır. Şiirde fiil ve fiilimsi fazla ise o şiirin hareketli bir metin; azsa durağan bir metin olduğu söylenilir. Öykü, tür olarak şiirden farklı olduğundan bize göre içerisindeki fiilimsilerin metne hareket kattığını söyleyebilmek çok mümkün değildir çünkü fiilimsiler yüklem gibi bir yargı bildirmezler. Öyküde fiilimsiler daha çok ismi (sıfat-fiil ve isim-fill) ve fiili (zarf- fiil) niteleme özellikleriyle (nasıl sorusunun bir cevabı olarak) kullanılmışlardır. Bu yönleriyle öyküde daha çok bir tasvir tekniği olarak kullanıldıklarını söyleyebilmek mümkündür.

1.3. Sıfatlar

Öyküde toplam sıfat sayısı iki yüz on yedidir; birden fazla tekrar eden sıfatlar sadece bir defa sayılmıştır. En fazla niteleme sıfatları, ikinci sırada sayı sıfatları, en az ise belgisiz sıfatlar kullanmıştır, soru sıfatı ise hiç kullanılmamıştır. Birden fazla tekrar eden sıfatlar şunlardır:

Sıfat	Sıklık	Sıfat	Sıklık	Sıfat	Sıklık
bir	72	bu	20	her	13
bütün	10	beyaz	7	yeni	7
içtimai	7	yabancı	7	başka	6
birkaç	5	o (işaret sıfatı)	5	uzak	5
zavallı	5	böyle	4	büyük	4
eski	4	ezeli	4	genç	4
kalın	4	acele	3	birinci	3
hangi	3	korkunç	3	mahut	3
on iki	3	pek	3	renkli	3
tenha	3	uzun	3	açık	2
bariz	2	çirkin	2	dar	2
güzel	2	ihtiyar	2	iki	2

ince	2	kibar	2	koca (büyük, geniş)	2
koyu	2	küçük	2	mavi	2
mukaddes	2	sessiz	2	sıcak	2
soğuk	2	sunî	2	tatlı	2
temiz	2	yüz (sayı)	2	zıt	2

Öyküde dikkati çeken sıfatlar, “ajurlu, alafranga, alaturka, dekolte” gibi yabancı kökenli olanlar ile “âli, atik, bariz, esvaplı, fettan, mahut, marazi, muazzam, muharrik, mukaddes, mutaassıp, mütevekkil” gibi Arapça olanlardır. Öyküde isimler ve fiilimsilerden sonra (öyle ki fiilimsilerle sıfatların sayısı birbirlerine çok yakındır) en fazla kullanılan sözcük türünün sıfatlar olması da öykünün bir olaydan çok bir durumu anlattığını; tasviri yapısını açıkça gösterir. Öyküde sıfatların (ve tabii sıfat- fiillerin) fazla olması; okurun zihninde anlatılanların daha detaylı ve çarpıcı bir şekilde canlanmasına olanak sağlar.

1.4. Zarflar

Öyküde toplam yüz kırk beş zarf vardır; birden fazla tekrar eden zarflar birer defa sayılmışlardır. Öyküde elli bir durum zarfı, otuz sekiz yer- yön zarfı, otuz yedi zaman zarfı ve on dokuz miktar zarfı kullanılmıştır. Birden fazla tekrar eden zarflar şunlardır:

Durum Zarfları

Zarf	Sıklık	Zarf	Sıklık	Zarf	Sıklık
hafifçe	2	nasıl	2	gibi	2
öyle	2	hep	2	dehşetle	2

Zaman Zarfları

Zarf	Sıklık	Zarf	Sıklık	Zarf	Sıklık
şimdi	4	birden	3	gece	2
ölmeye kadar	2	hâlâ	2	asla	2
en sonra	2				

Miktar Zarfları

Zarf	Sıklık	Zarf	Sıklık	Zarf	Sıklık
en	7	çok	5	biraz	3
pek	2				

Durum zarfı olarak en ilginç kullanımlar şunlardır: “ebedi bir surette; karınları ağrıyor gibi; zalim bir tarzda; korkak bir dikkatle; sessiz ve sedasız”. Yer- yön zarflarında birden fazla tekrar eden zarf yoktur ancak aralarında oldukça ilginç olanlar vardır. Örneğin “uzak ve تنها köşklere; ücra yalılara; sonu bulunmaz bir yeis çölüne; içi lav dolu bir cehennem uçurumuna; arkasında ateş fişkıran yanardağlar saklı uzak, aldaticı, suni bir seraba; korkunç bir fırtınaya” gibi. Ayrıca “İspanya’da, Fransa’da, Avrupa’da, Amerika’da, Afrika’da, İstanbul’da” gibi farklı yerlere işaret eden örnekleri de vardır. Zaman zarflarında “çıktık çıkalı; ölünceye kadar; evvel zamanda; şimdiden sonra; bir kerecik olsun; ispat edinceye kadar; bu yaştan sonra; yarım saat evvelki” gibi kullanımlar dikkati çeler. Miktar zarflarında ilginç kullanım yoktur ama “bütün bütüne; üçüncü derecede; daha ziyade; son derece, ne kadar” gibi kullanımlar örnek olarak verilebilir. Zarfların (ve zarf- fiillerin) kullanımının az da olsa olması öyküye bir hareket katar.

1.5. Edatlar

Edat	Sıklık	Edat	Sıklık	Edat	Sıklık
gibi	15	ile	14	için	13
mı/mi/mu/mü	7	diye	3	ancak	2
-e doğru	1	-e göre	1	yalnız	1

1.6. Bağlaçlar

Bağlaç	Sıklık	Bağlaç	Sıklık	Bağlaç	Sıklık
ve	48	da/de	19	yahut	5
ki	3	halbuki	3	ama	2
madem(ki)	1	bile	1		

Öyküde “ve” bağlacı çoğunlukla türdeş sözcükleri (isim+isim; sıfat+sıfat vb) bağlamak için kullanılır; az da olsa cümleleri bağlamak için kullanılır. Örnek: “dumanlardan ve yağmurdan”, “şuh ve fetan”, “tatlı ve derin”; “... diyen ve çok derinlerden...”, “...perilerin uçtuklarını ve gidilse elle...”, “Anlamıyor ve hep gülümseyerek”.

1.7. Zamirler

Öyküde zamir, otuz üç defa kullanılır. Çoktan aza doğru sıralanışı şu şekildedir:

Zamirler	Sıklık	Örnek
onlar	8	Onlar daima, bir macera ararlar.

sen	7	Beni tanımadın mı?
ben	5	Bir derdin mi var? dedi, buraya çıkınca seni gördüm.
o	5	O zavallı güzel Türk kızlarını görücü hanımlar beğenmez.
biz	5	Biz hâlâ davlumbazın üstünde, beyaz parmaklıkta idik.
siz	1	Orada sizi beyaz çiçekler, ezeli, yeşil baharlar içinde bekleyen kızlar var, geliniz, haydi oraya...

Öyküde en fazla “onlar” zamirinin kullanılması dikkat çekicidir; onlar zamiri dört defa “Türk kadınlarının” yerine, bir defa “mekanların” yerine (Üsküdar, Selimiye yakalarındaki evler, kubbeler, minareler, Tıbbiye Mektebi, kışlaları kapsayacak şekilde), bir defa “gözlerin” yerine, bir defa “aşkın usta kaçakçıları” yerine ve bir defa da “mahut kibar alemi” yerine kullanılır. İkinci sırada yer alan “sen” zamirini ise ben anlatıcının okul arkadaşı, ben anlatıcıya hitaben yedi defa kullanır.

1.8. İkilemeler

Öyküde toplamda on altı defa ikileme kullanılmıştır.

İkilemeler	Sıklık
Ah, aşk yeri...	2
yavaş yavaş	2
ağzı burnu	1
başlı başına	1
çıktık çıkalı	1
çoluk çocuk	1
hızlı hızlı	1

kol kola	1
sessiz sedasız	1
sık sık	1
taban tabana	1
tek tük	1
zıp zıp	1
zırt zırt	1

Öyküde ikilemelerin çok fazla olmaması ses ve ritmin öyküde öncelenmediğini; önceliğin anlatılmak istenen duygunun ve düşüncenin net bir şekilde ifade edilişi olduğunu düşündürür. Elbette sayıca az olan bu ikilemeler anlatıma az da olsa bir ritim ve bir hareket katarlar.

1.9. Atasözü ve Deyimler

Öyküde hiç atasözü kullanılmamıştır; kullanılan deyimler ise şunlardır:

Deyimler	Sıklık
Adı çıkmak	1
Aforoz etmek	1
Ağzı burnu yerinde (olmak)	1
Alnının yazısı (alnında yazılmış olmak)	1
Başından geçmek	1
Boynuz takmak (dikmek)	1
Boyun eğmek	1
Çoluk çocuk	1
Dalga geçmek	1
Elini uzatmak	1
Evde kalmak	1
Evli evine, köylü köyüne	1

Fırsatı kaçırmamak	1
Göklere çıkarmak	1
Görücü gitmek	1
Göz yummak	1
Hüküm sürmek	1
Karşı gelmek	1
Kız almak	1
Laf dinlemek	1
Laf etmek	1
Nikah düş(me)mek	1
Pabucu dama atılmak	1
Taban tabana zıt (olmak)	1
Tefe koymak	1

Öyküde deyimın yirmi beş defa kullanılmış olması anlatımı güçlendirmek için geleneksel kullanımın- çok fazla olmasa da- olduğunu göstermektedir. Deyimler, mastar eki alarak kullanılageldikleri için çoğunlukla eylem bildirirler ve genellikle gerçek anlamından az çok ayrı, kendine özgü bir anlam taşıyan kalıplaşmış söz öbekleridirler. Atasözlerinde genellikle bir öğüt verme amacı vardır; deyimlerde ise yoktur. Bu açıdan, atasözlerinin hiç kullanılmamış, deyimlerin ise kullanılmış olması öyküde öğüt verme amacı güdülmediğini gösterir ve kullanılan deyimlerle anlatımın kuruluştan uzaklaştırılarak bir canlılık kazandığı söylenebilir.

2. Cümle Yapısı Özellikleri

2.1. Yüklemın Türüne Göre Cümleler

2.1.1. Fiil Cümleleri

Öyküde toplam yüz altmış fiil cümlesi vardır. Fiil cümlelerinin, isim cümlelerinin iki buçuk katı olması öykünün durağanlığını kırması, ona hareket katması açısından oldukça önemlidir. Yani tercih edilen sözcük türleriyle sağlanan durağanlık fiil cümleleri ile bir bakıma kırılmaya çalışılmıştır. Öyküye hareket katan bir diğer unsur ise diyaloglardır. Öyküdeki fiil cümlelerine şunlar örnek olarak verilebilir:

“Son düdük öttü” (Ömer Seyfettin, 2015: 267).

“Hakikatte olmayan, yalnız kendi hayalimde vücut verdiğim bu levhaya, bu âli ve büyük manzaraya bakarak, ‘ah, aşk yeri, ah, işte aşk yeri....’ diyordum.” (Ömer Seyfettin, 2015: 268).

“Kırmızı dudakların üstünde sert ve kural bıyıklar çıkmış, şakaklarındaki saçları tek tük ağarmış ve biraz şişmanlamıştı.” (Ömer Seyfettin, 2015: 269).

“Üçüncü derecede veremden yatağa düşmüş bir zavallıya teselli vermek cesaret ve zahmetine girilmeden nasıl masum ve mütevekkil bakılırsa bir an bana öyle, acır gibi, baktı.” (Ömer Seyfettin, 2015: 270).

“Eski mukaddes kitaplarıyla bugünkü yeni dünyayı çeviren Allah, her yerde, her devirde dinsizleri, kendisine karşı gelenleri başka sebeplerle, başka tarzlarla eziyor.” (Ömer Seyfettin, 2015: 271).

“Türk muhitinde gece alaturka saat birden sonra bütün perdeler iner, sokaklar tenhalaşır.” (Ömer Seyfettin, 2015: 272).

“Muhitimizin dininden, ananelerinden, adetlerinden, ulemalarından, ihtiyarlarından, mürtecilerinden, hükümetin zabıtasından ziyade bu aşk yasağını isteyen kimlerdir biliyor musun?” (Ömer Seyfettin, 2015: 273).

“Bu zavallı güzel Türk kızlarını görücü hanımlar beğenmez.” (Ömer Seyfettin, 2015: 274).

“Sonra boykotaj başlar.” (Ömer Seyfettin, 2015: 275).

“Halbuki sen hala aşk dalgası geçiyor, sonu bulunmaz bir yeis çölüne, içi lav dolu bir cehennem uçurumuna, arkasında ateş fışkıran yanardağlar saklı uzak, aldatıcı, suni bir seraba koşuyorsun...” (Ömer Seyfettin, 2015: 276).

“Güneş kalın bulutlar altında kaybolmuş, hava esmer bir demir rengi bağlamış, ağlamaya hazırlanan, içi yaş dolu dargın ve soluk bir göz gibi mahzunlaşmıştı.” (Ömer Seyfettin, 2015: 277).

2.1.2. İsim Cümleleri

Öyküde toplamda altmış bir isim cümlesi vardır. Her ne kadar fiil cümleleri isim cümlelerinin iki buçuk katıysa da (sözcük türünde en fazla isimlerin kullanıldığını hatırladığımızda) isim ve isim cümleleri bir araya geldiklerinde metnin çok hareketli olmasını engellerler. Teknik açıdan bakıldığında durağanlığı fiil cümleleri ile kırması ve çok hareketliliği de isim, sıfat ve isim cümleleri ile kırması sayesinde oldukça dengeli bir anlatım tarzı seçilmiştir. Bu dengeli tutum okurun öyküyü okurken sıkılmasının önüne geçebilmesini sağlaması açısından dikkat çekicidir. Öyküden isim cümlelerine şunlar örnek olarak verilebilir:

“Vapur dopdoluydu.” (Ömer Seyfettin, 2015: 267).

"Bu, en sevdiğim mektep arkadaşlarımdan biriydi." (Ömer Seyfettin, 2015: 268).

"Daha bekar mısınız?" (Ömer Seyfettin, 2015: 269).

"İşte bizim muhitimizde, Türklerin muhitinde de aşk şiddetle yasaktır." (Ömer Seyfettin, 2015: 270).

"Halbuki genç bir kızla yuva yapmak ölünceye kadar bahtiyar yaşamak için konuşmak, anlaşmak, sevişmek değil; hatta bir kerecik olsun yüzünü görmek imkânsız..." (Ömer Seyfettin, 2015: 271).

"Gazinolar, balolar, tiyatrolar ve ilh... yani Beyoğlu tarafı asla Türk değildir." (Ömer Seyfettin, 2015: 272).

"Dışarıdaki zabitanın en dehşetlisi evdedir." (Ömer Seyfettin, 2015: 273).

"A , kardeş, çok güzel ama, şeytan gibi çok bilmiş..." (Ömer Seyfettin, 2015: 274).

"Evet, yeni şiirlerdeki göller, geceler, aşklar gibi, yeni romanlardaki o nikah düşen akrabalarına, erkeklerinin arkadaşlarına çıkan kadınların vücudu yalandır." (Ömer Seyfettin, 2015: 275).

"O tiyatrolarda uşağın, hanımların yanına zırt zırt çıkması, "oh kaymak" diye süt ninelerin memelerini sıkması hakikatte Türk aileleri arasında nasıl imkansızsa ve bu rezaletler nasıl son derece uydurma şeylerse yeni romanlardaki yabancı erkeklerin ellerini sıkan, kocalarının yanında açık saçık, örtüsüz ve çarşafsız, hatta bazı dekolte, yabancı erkeklerle konuşan kadınlar da öyle kaba, münasebetsiz, hakikate taban tabana zıt soğuk ve sahte hayallerdir." (Ömer Seyfettin, 2015: 276).

"Biz hala davlumbazın üstünde, beyaz parmaklıkta idik." (Ömer Seyfettin, 2015: 277).

2.2. Anlamlarına Göre Cümleler

2.2.1. Olumsuz Cümleler

Öyküde olumsuz cümle sayısı ("ma/me", "değil" olumsuzluk ekleri ile kullanımın yanı sıra yapı bakımından olumlu ancak anlamca olumsuz olan cümleler de sayılmıştır) yüz yedidir. Örnek olarak şu cümleler verilebilir:

"On iki senedir görüşmemiştik." (Ömer Seyfettin, 2015: 268).

"Hâlâ aşk dalgası geçmene bakılırsa hayatı anlamamış, açık ve bariz hakikatın farkına varmamışsın." (Ömer Seyfettin, 2015: 270).

"İşte Allah'ımızın Türkiye'deki ezeli ve karşı gelinmez kanunu, yani içtimai vicdan, aşkı bütün kuvvetiyle bize yasak ediyor." (Ömer Seyfettin, 2015: 271).

"Hakikatte sevişmek ve genç bir kızla üç dört dakika konuşabilmek bugün-

kü Türk muhitinde, balıkların sudan çıkarak havada uçuşmaları ve bostanlardaki ince kavakların dallarında tünemeleri kadar imkansızdır.” (Ömer Seyfettin, 2015: 272).

“Çiçek bozuğu, büyük ağızlı, kalın dudaklı, çarpık dişli, eğri burunlu berbat bir şey...” (Ömer Seyfettin, 2015: 273).

“En birinci emelleri oğullarına, yahut kardeşlerine çirkin bir kız almaktır.” (Ömer Seyfettin, 2015: 274).

2.2.2. Olumlu Cümleler

Öyküde olumlu cümle sayısı toplam doksan yedidir. Örnek olarak şu cümleler verilebilir:

“Ansızın omzuma bir el dokundu.” (Ömer Seyfettin, 2015: 268).

Ve bütün kuvvetimle ellerimdeki sıcak eli sıkıyordum. (Ömer Seyfettin, 2015: 269)

“Kadınlarıyla kol kola umumi bahçelerde, lokantalarda gezerler, konuşurlar, eğlenirler, gülüşürler.” (Ömer Seyfettin, 2015: 272).

Olumsuz cümle sayısı ile olumlu cümle sayısının hemen hemen birbirine yakın olması öykünün tamamen olumsuz, kasvetli bir atmosfere sahip olmasını engellemiştir. Bu açıdan verilmek istenen mesaj acıklı, mutsuz, kötü vb. hava içerisinde kaybolmamış, daha net bir şekilde ortaya koyulabilmiştir.

2.2.3. Soru Cümleleri

Öyküde soru cümlesi sayısı on yedidir. Bu cümlelere örnek olarak şunlar verilebilir:

“Yahu, nedir bu hâl, bu dalgınlık ne?” (Ömer Seyfettin, 2015: 268).

“Nen var kuzum?” (Ömer Seyfettin, 2015: 269).

“Muhitimizin dininden, ananelerinden, adetlerinden, ulemalarından, ihtiyarlarından, mürtecilerinden, hükümetin zabıtasından ziyade bu aşk yasağını isteyen kimlerdir biliyor musun?” (Ömer Seyfettin, 2015: 273).

“Böyle bir muhitin içtimai vicdanına karşı gelmek, en kuvvetli ve muazzam hükümetlere karşı anarşistlik etmekten daha delilik, daha çılgınlık değil midir?” (Ömer Seyfettin, 2015: 276).

Soru cümleleri, bir metne konuşma sentaksının rahatlığını vermesi açısından önemlidirler. Ayrıca öyküde diyaloglar içerisinde yer alan bu soru cümleleri öykünün gerçekçiliğini de arttırırlar. Öyküde diyaloglar olmakla birlikte daha çok ben anlatıcının arkadaşının tiradı andırır şekilde uzun uzun konuşması nedeniyle soru cümlelerinin sayıca az kullanıldığını söyleyebilmek mümkündür. Elbette bu durum, Ömer Seyfettin’in bir anlatım tekniği olarak düşünülmelidir çünkü istese aynı konuyu soru-cevap şek-

linde de ilerletebilirdi.

2.2.4. Ünlem Cümleleri

Öyküde sekiz adet ünlem cümlesi vardır. Örnekler:

“Ben ya!...” (Ömer Seyfettin, 2015: 268).

“Bekarım!” (Ömer Seyfettin, 2015: 269).

“Bunlar aşkın ve güzelliğin en korkunç düşmanlarıdır!” (Ömer Seyfettin, 2015: 273).

2.2.5. Emir Cümleleri

Öyküde emir cümlesi sayısı yedidir. Örnekler:

“Martıların ‘Geliniz, uzaklara, şu leylak renkli sislerin öbür tarafına... Orada sizi beyaz çiçekler, ezeli ve yeşil baharlar içinde bekleyen kızlar var, geliniz haydi, oraya...’” (Ömer Seyfettin, 2015: 268).

“Peçeni indir.” (Ömer Seyfettin, 2015: 275).

“Ellerini çarşafın içine sok.” (Ömer Seyfettin, 2015: 275).

2.2.6. Şart Cümleleri

Öyküde beş adet şart cümlesi vardır. Örnek:

“Eğer sen hakikati sezebilseydin, asla aşkla uğraşmayacaktın.” (Ömer Seyfettin, 2015: 270).

“İspanya’da Ferrer’in kafasını delen kurşunlar Fransa’da patlayabilse ihtimal orada ihtiyar ve bunak kadınlardan ve papazlardan başka kimse kalmaz.” (Ömer Seyfettin, 2015: 271).

“Güzel bir kız alırlarsa kardeşlerinin yahut oğullarının onu seveceğini, onun lafını dinleyeceğini ve sonra kendi pabuçlarının dama atılacağını düşünmek onları çıldırtır.” (Ömer Seyfettin, 2015: 274).

“Böyle bir kıza rast geldiler mi, ‘Ah, işte bir melek!’ diye haykırırlar ve başlarlar oğullarına, kardeşlerine mübalağalandırarak anlatmağa...” (Ömer Seyfettin, 2015: 274).

“Bilsen sana ne kadar acıdım.” (Ömer Seyfettin, 2015: 276).

İstek Cümleleri

Öyküde beş adet istek cümlesi vardır. Örnekler:

“Ver elini bakayım.” (Ömer Seyfettin, 2015: 268).

“Sormadan, istersen başından geçenleri sana söyleyeyim.” (Ömer Seyfettin, 2015: 270).

“Bu muhitin, bu içtimai vicdanın kuvvetini, dehşetini sana nasıl anlatayım!” (Ömer Seyfettin, 2015: 270).

“Uzatmayalım” (Ömer Seyfettin, 2015: 272).

“Uzatmayalım, şimdi bana cevap ver.” (Ömer Seyfettin, 2015: 276).

Öyküde olumlu ve olumsuz cümlelerin yanı sıra soru ve ünlem cümleleri olması konuşma sentaksının rahatlığını vermesi açısından; emir, şart ve istek cümlelerinin olması ise cümle çeşitliliğini ve böylelikle dilin kullanım zenginliğini göstermesi açısından önemlidir.

2.3. Yüklemin Yerine Göre Cümleler

2.3.1. Kurallı Cümleler

Öyküdeki cümlelerin iki yüz yedisi kurallı cümledir. Örnekler:

“Vapur, önünden geçen mavnalara sık sık düdük çalıyordu.” (Ömer Seyfettin, 2015: 269).

“Bir Türk on dört yaşına girdi mi annesinden, ablasından, kız kardeşinden ve nihayet teyzesinden ve halasından başka bir kadının yüzünü göremez.” (Ömer Seyfettin, 2015: 270)

“Yabancıların kadınlarına, yabancı güzelliklere, yabancı göğüslere hasretle bakarlar.” (Ömer Seyfettin, 2015: 272).

2.3.2. Eksiltili Cümleler

Öyküdeki cümlelerin yirmisi eksiltili cümledir. Örnekler:

“Ne olduğunu bilmediğimiz, hakikati mahut ‘birinci sebep’in, insan zekasına ebedi bir surette kapalı kalacak karanlıkları içinde sönen ruhumuzun sanki en çok bulunduğu bu küçük ve parlak uzuvlar...” (Ömer Seyfettin, 2015: 269).

“Bir cehennem makinesi, bir bomba, bir kutu dinamit kadar yasak...” (Ömer Seyfettin, 2015: 270).

“Yüzlerce mısralarla, arşın malzemelerle anlatılan sevişmekler, sevgililer de yalan...” (Ömer Seyfettin, 2015: 272).

2.3.3. Devrik Cümleler

Öyküdeki cümlelerin sadece ikisi devrik cümledir. Bunlar şunlardır:

“Uyan, yahu.” (Ömer Seyfettin, 2015: 268).

“Böyle bir kıza rast geldiler mi, “Ah, işte bir melek!” diye haykırırlar ve başlarlar oğullarına, kardeşlerine mübalağalandırarak anlatmağa...” (Ömer Seyfettin, 2015: 274).

Öyküde kurallı cümlelerin sayıca çok, eksiltili cümlelerin sayıca az olması ve sadece iki devrik cümle olması okurun öyküyü okurken zorlanmamasını sağlar çünkü eksiltili ve devrik cümleler okuru durdururlar; akıcılığı keserler.

2.4. Yapılarına Göre Cümleler

2.4.1. Basit Cümleler

Öyküde yapılarına göre en fazla kullanılan cümle türü, basit cümlelerdir; toplamda yüz elli sekiz basit cümle kullanılmıştır. Örnekler:

“Hava gayet güzeldi.” (Ömer Seyfettin, 2015: 267)

“Beni tanıyamadın mı?” (Ömer Seyfettin, 2015: 268)

“On iki sene evvel içlerinde gülen mavi neşe hâlâ yaşıyordu.” (Ömer Seyfettin, 2015: 269)

“Mektepten çıktık çıkalkı görüşmedik.” (Ömer Seyfettin, 2015: 270).

“Evvel zamanda Galileo’yu yakan kuvvet, bugün Galileo’nun o büyük ve korkunç kabahatini ders diye okuyan milyonlarca mektep çocuklarına aldırıyor.” (Ömer Seyfettin, 2015: 271).

“Eski edebiyata Acemistan’dan, yeni edebiyata Fransa’dan gelen aşk masalları, şiirler ve hikayeler şifa bulmaz bir frengi gibi bu kaçakçıların bütün varlığına geçmiştir.” (Ömer Seyfettin, 2015: 272).

“Seyir yerlerinde, ah bu zavallı, feci ve gülünç yerlerde de aşk mümkün değildir.” (Ömer Seyfettin, 2015: 273).

“Kimine alafranga, kimine sıska, kimine şirret gibi kusur bulurlar.” (Ömer Seyfettin, 2015: 274).

“Sonra, tanışan görüşen her aile sanki birbirlerinin tabii müfettişleridir.” (Ömer Seyfettin, 2015: 275).

“Vapur iskele tarafına eğilmişti.” (Ömer Seyfettin, 2015: 276).

“Arkadaşımın yanında topallayarak iskeleye doğru yürümeğe başladım.” (Ömer Seyfettin, 2015: 277).

2.4.2. Birleşik Cümleler

Basit cümlelerden sonra ikinci sırada en fazla kullanılan cümle türü birleşik cümlelerdir ve sayısı otuz sekizdir. Örnekler:

“Hakikatte olmayan, yalnız kendi hayalimde vücut verdiğim bu levhaya, bu âli ve büyük manzaraya bakarak, ‘ah, aşk yeri, ah, işte aşk yeri....’ diyordum.” (Ömer Seyfettin, 2015: 268).

“Üçüncü derecede veremden yatağa düşmüş bir zavallıya teselli ve cesaret vermek zahmetine girilmeden nasıl masum ve mütevekkil bakılırsa bir an bana öyle, acır gibi, baktı.” (Ömer Seyfettin, 2015: 270).

“İspanya’da Ferrer’in kafasını delen kurşunlar Fransa’da patlayabilse ihtimal orada ihtiyar ve bunak kadınlardan ve papazlardan başka kimse kalmaz.” (Ömer Seyfettin, 2015: 271).

“Zavallı erkek talihin kendine bir peri gönderdiğine inanır ve zifaf gecesi kalın duvağı kaldırıncı karşısında, ‘Adınız ne, efendim?’ sualine cevap veremeyen şaşkın, temiz, beyaz ve biçimsiz bir et yığınının başka bir şey göremez.” (Ömer Seyfettin, 2015: 274).

“O tiyatrolarda uşağın, hanımların yanına zırt zırt çıkması, “oh kaymak” diye süt ninelerin memelerini sıkması hakikatte Türk aileleri arasında nasıl imkansızsa ve bu rezaletler nasıl son derece uydurma şeylerse yeni romanlardaki yabancı erkeklerin ellerini sıkan, kocalarının yanında açık saçık, örtüsüz ve çarşafsız, hatta bazı dekolte, yabancı erkeklerle konuşan kadınlar da öyle kaba, münasebetsiz, hakikate taban tabana zıt soğuk ve sahte hayallerdir.” (Ömer Seyfettin, 2015: 276).

“Arkadaşım yine güldü ve cevap verdi.” (Ömer Seyfettin, 2015: 277).

2.4.3. Sıralı Cümleler

Öyküde sıralı cümle sayısı yirmi sekizdir. Örnekler:

“Nihayeti, leylak renkli sisler içinde eriyen Marmara’nın kubbeli, ince minareli, uzun ve uyumuş ufuklarında, büyük ve beyaz kenarlı bulutlar, parçalanmış köpük dağları halinde yavaş yavaş büyüyor, dağılıyor, toplanıyor, derin çukurlarında, yüksek tepelerinde morluklar, koyu mavilikler birikiyordu.” (Ömer Seyfettin, 2015: 267)

“Tüysüz ve tıraşlı yüzlerini, karınları ağrıyor gibi ekşitiyorlar; rüzgârdan kaşlarını ve dudaklarını buruşturuyorlardı.” (Ömer Seyfettin, 2015: 269).

“Buradaki fazilet, orada cinayet, oradaki yararlık, burada fenalık sayılıyor; mukaddes kitapların bütün tabiat, uzviyet, tekâmül kanunlarına inat olarak hiç değişmez kalması lazım gelen emirlerine bile her yerde başka türlü boyun eğiliyor” (Ömer Seyfettin, 2015: 271).

“Beyin hiç yüzüne bakmayacaksın, yanında laf etmeyeceksin, bir şey sorsarsa cevap vermeyeceksin, kolların açık, çorapsız yanına girmeyeceksin ve ilh... tembihlerini vermekte gecikmezler.” (Ömer Seyfettin, 2015: 273).

“Yarım saat evvelki tatlı dalgamı korkunç bir fırtınaya çeviren arkadaşımın söylediklerini, fertlerini ikiye ayıran, aşktan ve sevişmekten mahrum bırakan; annelerini, karılarını, kızlarını hapsederek asırlarca daldığı rüyasız ve granit uykusundan asla uyanmayan bir kavmin, bir cemiyetin sonu ne olabileceğini düşünüyor; dar tahtalar üzerinde korkak bir dikkatle hızlı hızlı geçenlerin sessiz ve sedasız çıkışlarını, ürkek bir hayvan sürüsünün acele kaçışına benzetiyordum.” (Ömer Seyfettin, 2015: 277).

2.4.4. Bağlı Cümleler

Öyküde bağlı cümle sayısı yedidir. Örnek olarak şu cümleler verilebilir:

“Sıcak ve kuvvetli bir elin benim haberim olmadan kendi kendine uzanmış olan soğuk elimi sıktığını duydum ve uyanmaya başladım.” (Ömer Seyfettin, 2015: 268).

“İhtiyarlar uyuklayarak gazetelerini okuyorlar ve yanındakilere kısaca bir şey söylüyorlar, şişmanlar sigaralarını içerek çarkların gürültüsüne dikkat dinliyorlar, son moda esvaplı şık gençler tek gözlüklerini düşürmemek için dimdik duruyorlar ve dizleri buruşmamak için yukarı çektikleri ütülü pantolonlarından renkli ve ajurlu çoraplarını gösteriyorlardı.” (Ömer Seyfettin, 2015: 269).

“Artık şimdi kadınlar da her tarafları örtülü, koyu, siyah çarşaflarının altında sanki şangırtıları işitilmemek için pamuklara sarılmış, gayet ağır ve gizli esirlik ve zulüm zincirleri taşıyan, lanetlenmiş, hayattan kovulmuş, hasta ve dilsiz heyulalar gibi sendeleyerek, titreyerek, yavaş yavaş çıkıyorlar ve başlarını önlerine eğerek düşmemek, bir şeye dokunmamak, birbirlerine çarpmamak, yanlış bir adım atmamak için kalın ve kara peçelerin altında bastıkları yeri görmeye çalışıyorlardı.” (Ömer Seyfettin, 2015, s. 277).

Öykünün vermek istediği mesajın daha net ve açık olmasını sağlayan şey, basit cümlelerin birleşik, sıralı ve bağlı cümlelerin toplamından iki kat fazla oluşudur. Özellikle fiilimsilerin fazlaca kullanıldığı öyküde, bu üç tür cümle yapısı da daha fazla kullanılmış olsaydı okurun öyküyü anlaması ve yorumlaması zorlaşacaktı. Teknik olarak hem kurallı hem de basit cümlelerin daha fazla kullanılışı, öykünün anlaşılmasını sağlaması açısından oldukça doğru bir tekniktir.

3. Dil Sapmaları

3.1. Alışılmamış Bağdaştırmalar

3.1.1. Kızkulesi'nin (bir binanın), insanın zihinden dış dünyanın yansımalarını silmesi alışılmamış bir bağdaştırmadır:

“Lacivert dalgalar içinde bir masal, bir efsane köşkünü andıran Kızkulesi hayalime dokunuyor, ruhumu, hissimi beyaz ve aydınlık dualarıyla uyutarak dimağımdan bütün etrafımın, muhitimin akislerini siliyordu.” (Ömer Seyfettin, 2015: 267).

3.1.2. Toplumsal baskı “yedi başlı mutaassıp” bir canavara benzetilir:

“Aralarında mutlaka birkaç yüz adım bulunur, birkaç yüz adımdan başka da birkaç düzine polis, muhitin içtimaî vicdanına mahut yedi başlı mutaassıp, cehalet devinin arzusunu yerine getirmek için sanki bu polislerin, mebusansız, ayansız semavî bir kral kadar salâhiyetleri vardır.” (Ömer Seyfettin, 2015: 272).

3.1.3. Toplumun, kavmin değişime kapalı, katı yapısı “rüyasız ve granit uyku” benzetmesiyle anlatılır:

“Yarım saat evvelki tatlı dalgamı korkunç bir fırtınaya çeviren arkadaşımın söylediklerini fertlerini ikiye ayıran, aşktan, sevişmekten mahrum bırakan, annelerini, karılarını, hapsederek asırlarca daldığı rüyasız ve granit uykusundan asla uyanmayan bir kavmin, bir cemiyetin sonu ne olabileceğini düşünüyor; dar tahtalar üzerinde korkak bir dikkatle hızlı hızlı geçenlerin sessiz sedasız çıkışlarını, ürkek bir hayvan sürüsünün acele kaçışına benzetiyordum.” (Ömer Seyfettin, 2015, s. 277).

Öyküde kullanılan üç alışılmamış bağdaştırma da oldukça özgün ve dikkat çekici benzetmelerdir. Ömer Seyfettin’in toplumu ve insanları algılama yeteneğini gösterir.

4. Mecazlarla İlgili Sanatlar

4.1. Kişileştirme

4.1.1. Makine parçaları, hayvanlar gibi kişileştirilmişlerdir:

“İki yandaki çarklar, dar kafeslerinde birden uyanan alışkın ve müthiş deniz aygırları gibi, hiddetli bir gürültü çıkararak kımıldandı” (Ömer Seyfettin, 2015: 267).

4.1.2. Marmara adeta bir insan gibi uyumuştur:

“Marmara’nın kubbeli, ince minareli uzun, uyumuş ufuklarında büyük ve beyaz kenarlı bulutlar, parçalanmış köpük dalgaları halinde yavaş yavaş büyüyor, dağılıyor, toplanıyor, derin çukurlarında, yüksek tepelerinde morluklar, koyu mavilikler birikiyordu.” (Ömer Seyfettin, 2015: 267).

4.1.3. Martılar insana has özellikler olan “aşk ve şiir duygusunu” tadarlar ve insanları bu duygulara çağırırlar, bu yönleriyle insan gibi kişileştirilmişlerdir:

“Uzak ve bilinmez masal adalarından gelmişe benzeyen süt gibi beyaz martılar etrafımızda uçuşuyorlar; çıkardıkları tatlı, derin sesleriyle şehirde kalmış, kalabalıktan, uğraşmalardan, hırslardan, kederlerden bunalmış zavallı insanları kendi vatanlarına, hakikatten pek uzak, تنها, sakın yerlere, biraz aşk ve şiir tatmak için çağırıyorlardı.” (Ömer Seyfettin, 2015: 267).

4.1. 4. Muhit (çevre), yasak koyması ve insanları birbirlerine göstermesi yönüyle adeta bir insan gibi davranır:

“Böyle diniyle, ananeleriyle, âdetleriyle, kanunlarıyla, hükümetleriyle, zabıtasıyla, aile teşkilâtıyla, hatta kadınlarıyla aşkı yasak eden, nikâh düşen erkekle kadını asla birbirine göstermeyen bir muhitte aşk aramak, sevişmek inadı serserilik değil de nedir?” (Ömer Seyfettin, 2015: 276).

4.1.5. Hava, insana has özelliklerle anlatılmıştır:

“Güneş kalın bulutlar altında kaybolmuş, hava esmer bir demir rengi bağlamış, ağlamaya hazırlanan, içi yaş dolu dargın, soluk bir göz gibi mahzunlaşmıştı.” (Ömer Seyfettin, 2015: 277):

Bu kişileştirmelerin hepsi aslında birer tasvir tekniğidirler ve Ömer Seyfettin'in nesne (makine), mekân (Marmara), doğa canlıları (martılar), toplumsal yapı (muhit) ve doğa tasviri (hava) gibi birbirinden oldukça farklı şeyleri tasvir edebilme yeteneğini gösterir.

4.2. Benzetme

4. 2. 1. Kızkulesi, masal ve efsanelerde anlatılan güzel bir köşke benzetilir:

“Lacivert dalgalar içinde bir masal, bir efsane köşkünü andıran Kızkulesi hayalime dokunuyor, ruhumu, hissimi beyaz ve aydınlık dualarıyla uyutarak dimağımdan bütün etrafımın, muhitimin akislerini siliyordu.” (Ömer Seyfettin, 2015: 267):

4. 2. 2. Hayat, bir sinema şeridine benzetilmiştir: “Hayat, hakikaten en uzun vakalarıyla çabuk biten bir sinema şeridinden başka bir şey değil.” (Ömer Seyfettin, 2015: 268).

4. 2. 3. Anlatıcının bekar olmasını, arkadaşı veremli bir hastanın o acıklı, zavallı hali gibi görür:

“Üçüncü derecede veremden yatağa düşmüş bir zavallıya teselli ve cesaret vermek zahmetine girilmeden nasıl mahzun, mütevekkil bakılırsa bir an bana öyle, acır gibi, baktı.” (Ömer Seyfettin, 2015: 270).

4. 2. 4. Evli olanlar evine, köylü olanlar köyüne, evi olmayanlar da sıçan deliğine girerler; Beyoğlu tarafında eğlenen yabancı muhitlerin arasına “sıçan deliği bulamayan” Türkler de karışır çünkü Türklerin gecesi, eğlencesi yoktur, kendi çevresinde bunlar olmadığı için Türkler, yabancı çevrelerin arasına karışır ancak orada da tüm bu güzelliklere sadece uzaktan bakarlar. Burada bekar erkeklerin fareye benzetildiğini görürüz: “Aralarına malûm manasıyla bir sıçan deliği bulamayan Türkler de karışır.” (Ömer Seyfettin, 2015: 272).

4. 2. 5. Gücü ve otoriteyi temsil eden polis, yasakları adeta ilahi bir güç gibi kullanır:

“Aralarında mutlaka birkaç yüz adım bulunur, birkaç yüz adımdan başka da birkaç düzine polis, muhitin içtimaî vicdanına mahut yedi başlı mutassıp, cehalet devinin arzusunu yerine getirmek için sanki bu polislerin, mebusansız, ayansız semavî bir kral kadar salâhiyetleri vardır.” (Ömer Seyfettin, 2015: 272).

4. 2. 6. Güzel kızlar şeytana benzetilir: “Bu zavallı güzel Türk kızlarını görücü hanımlar beğenmez. ‘A, kardeş çok güzel ama, şeytan gibi çok bilmiş... Biz oğlumuzu ecinni değil kız almak isteriz.’ derler.” (Ömer Seyfettin, 2015: 274).

4. 2. 7. Aşkın gerçekleşemeyecek bir şey olduğu “imkansız hülya” benzetmesiyle anlatılır: “Çok akıllı sandığım senin de hâlâ bu imkânsız hülya ile uğraştığını gördüğüm için çok canım sıkıldı.” (Ömer Seyfettin, 2015: 276).

4. 2. 8. Aşkın insanı mutsuzluğa, felakete sürükleyen, aldatıcı bir şey olduğu “suni bir serap” benzetmesiyle ifade edilir:

“Halbuki sen hâlâ aşk dalgası geçiyor, sonu bulunmaz bir yeis çölüne, içi lav dolu bir cehennem uçurumuna, arkasında ateş fışkıran yanardağlar saklı uzak, aldatıcı, sunî bir seraba koşuyorsun.” (Ömer Seyfettin, 2015: 276).

4. 2. 9. Kadınların tıpkı esirler ve zulüm görenler gibi toplumdan tamamen dışlandıkları anlatılır:

“Artık şimdi kadınlar da, her tarafları örtülü, koyu siyah çarşaflarının altında sanki şangırtıları işitilmemek için pamuklara sarılmış gayet ağır, gizli esirlik ve zulüm zincirleri taşıyan lanetlenmiş, hayattan kovulmuş, hasta, dilsiz heyulalar gibi sendeleyerek, titreyerek yavaş yavaş çıkıyorlar, başlarını önlerine eğerek düşmemek, bir şeye dokunmamak, birbirlerine çarpmamak, yanlış bir adım atmamak için kalın, kara peçelerinin altından bastıkları yeri görmeye çalışıyorlardı.” (Ömer Seyfettin, 2015: 277).

Öyküde kullanılan bu benzetmeler de aslında birer tasvir tekniğidirler; anlatıma canlılık katarlar. Ömer Seyfettin, daima anlatmak istediği duyguyu veya düşüncüyü canlı ve etkili bir biçimde vermeye çalışır; onun üslubunun en karakteristik yönlerinden birisi budur denilebilir.

4.3. İmaj

Öyküde iki imaj kullanımı vardır. Bunlardan birincisi öyküye adını da veren “aşk dalgası” tamlamasıdır ki başlık hariç öyküde tam dört defa tekrar eder. Aşk dalgası imajında aşk, zihni sürükleyen ve kontrol edilemeyen bir güç olarak anlatılır. Özgün bir kullanımdır. İkinci imaj ise “et tarlası”dır; öyküde kadın-erkek ilişkilerinin duygusuz ve nesneleştirilmiş hâline bir eleştiri yapmak için kullanılır. Bu kullanım da oldukça özgündür. Öyküde metnin amacına uygun olarak “aşk dalgası” ve “et tarlası” imajlarının kullanılması, metinde verilmek istenen mesaja dikkat kesilmemizi sağlar çünkü Türk toplumunda aşk, olmayacak gerçekleşmeyecek bir dalgadan, şakadan ibarettir; evlilikler de aşktan ziyade erkekleri memnun etmek içindir. Anlatıma canlılık katan ve vurguyu arttıran bu iki imajdan başka öyküde imaj kullanımının olmaması da oldukça anlamlıdır çünkü bu durum an-

latımın örtük olmamasına, mesajın net olarak anlaşılmasına katkı sağlar. Bu durum Ömer Seyfettin'in amaca uygun bir anlatım tarzı seçtiğini yani öyküyü kurarken muhteva ve üslup uygunluğunu önemseydiğini gösterir.

Sonuç

Dilde sadeleşme hareketini başlatan, Türk dilinin Arapça ve Farsça tamlamalardan ve yabancı kelimelerden (dilın içerisinde işleyen kalıplaşmış kullanımlar dışında) olabildiğince uzaklaşmasını hedefleyen Ömer Seyfettin'in "Yeni Lisan" (Ziya Gökalp ve Ali Canip Yöntem'le birlikte) hareketini başlattıkları 1911'den hemen sonra yayımladığı ve bir nevi bu amaçla yazılan ilk öykülerinden olan "Aşk Dalgası" öyküsünde dilin içerisinde işlemiş "içtimai, muhit, hakikat, tesir, mukaddes, mukavemet, fazilet, mükafat, anane, teşkilat, zabıta, cemiyet, mektep, aşüfte, mevzu, fattan, sima, şirret" gibi kelimeleri kullanması doğaldır. Bu kelimeler günümüzde de kullanılmaktadırlar. Dilin içerisinde işlemiş Arapça, Farsça kelimelerin tasfiye edilemeyeceğini zaten Ömer Seyfettin'in kendisi de belirtir. Öte yandan "esvap, ajurlu çorap, dekolte, moda" kelimelerini kullanmaması beklenebilirdi. Anarşist, Nihilist gibi felsefî kavramları özgün haliyle kullanması ise yanlış bir anlatım tarzı değildir çünkü Batıdan alınan yeni kavramları aktarmada şayet ortak bir kullanım saptanmamış ise (ki 1912'de bunun gerçekleşmediği açıktır; hatta günümüzde de bu kavramları kullanımda ortaklık olmadığı için Fransızcadan Türkçeye aktarımlarıyla aynen bu şekilde kullanılmaktadırlar) anlam kargaşasına sebebiyet vermemek için en doğru yoldur diyebiliriz. Ömer Seyfettin'in dili henüz bu aşamada çok sadedir diyemeyiz; hem kullandığı Arapça ve Fransızca kelimeler nedeniyle hem de özellikle cümlelerin uzunluğu (virgül, noktalı virgül ile birbirine bağlanan ifadelerin yanı sıra birleşik, sıralı ve bağlı cümleler ve fiilimsilerle uzayan tasviri cümleler) nedeniyle bunu söyleyebilmek mümkündür. Ömer Seyfettin'in anılan öyküsünde dört yüz on üç isim, iki yüz on yedi sıfat, yüz kırk beş zarf kullanması ne kadar zengin bir söz varlığına sahip olduğunu gösterir. Öykünün temasına uygun kelimeleri seçmesi ve bu kelimeleri diğerlerine göre daha sık kullanması teknik açıdan bakıldığında tema ve üslup arasındaki uygunluğu önemseydiğini ve buna dikkat ettiğini gösterir. Öyküde, iki yüz on dokuz defa fiilimsi kullanılması kişilerin, mekanların, durumların, olayların anlatımının daha canlı olmasına katkı sağlar ve böylece öykünün dikkat çekiciliğini de artırır. Fiil cümlelerinin isim cümlelerinin iki buçuk katı olması ise isim ve sıfatlarla durağanlaşan, tasviri bir yapı kazanan öyküye hareket katar. Bu açıdan bakıldığında metnin çok dengeli bir yapısının olduğunu; ne çok hareketli ne de çok durağan bir metin olduğunu söyleyebiliriz. Bu okurun dikkat süresini de arttıran bir tekniktir. Öyküde, basit cümlelerin sayısı yüz elli sekiz, birleşik cümlelerin sayısı otuz sekiz, sıralı cümlelerin sayısı yirmi sekiz ve bağlı cümlelerin

sayısı yedidir. Her ne kadar basit cümle sayısı sayıca daha fazla olsa da (birleşik, sıralı ve bağlı cümlelerin toplamının iki katı kadar) cümlelerde fiilimsilerin fazlaca kullanımı (cümlede tek yargı olmasına karşın) cümleleri oldukça uzatmıştır. Ömer Seyfettin, fiilimsi ile uzun yapıli cümleler kurduğunu bildiğinden anlamın zorlaşmaması yani okurun verilen duyguyu ve düşünceyi daha net anlamasını sağlamak için bilinçli bir şekilde tercihinii basit cümlelerden yana kullanmıştır. Burada da oldukça dengeli bir teknik olduğu söylenebilir. Öyküde sadece üç defa alışılmamış bağdaştırma ve iki defa imaj kullanılması anlatıma çekicilik katan ama sayıca az olmaları nedeniyle de Ömer Seyfettin'in üslubuna uygun olan bir yöntemdir çünkü Ömer Seyfettin, örtük bir anlatımı tercih etmez. Örtük bir anlatımı tercih etmemekle birlikte anlatımda kuruluktan yana da değildir; öyküde kullandığı alışılmamış bağdaştırma ve imajların yanı sıra kullandığı benzetme ve kişileştirmeler de bunun açık birer örnekleridir. Aynı şekilde kullandığı ikilemeler ve deyimler de anlatıma hem ritim hem de canlılık katarlar. Öykü, muhteva ve üslup uygunluğu açısından olduğu kadar amaçladığı mesajı verebilmesi ve bunu yaparken de özgün olabilmesi açısından oldukça başarılıdır.

Kaynaklar

Akyüz, Kenan (1995). *Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri (1860-1923)*, İstanbul: İnkılap Kitabevi.

Altunkaya Duman, Aliye (2020). "Ömer Seyfettin'in "Aşk ve Ayak Parmakları" Adlı Hikayesinin Üslupbilim Açısından İncelenmesi", *Türklük Bilimi Araştırmaları*, S. 48 (Güz), 69- 82.

Beyitoğlu, Yahya Kemal (2018). "İdeal Bir Toplum Yaratmak: Ömer Seyfettin'in Hikâyelerinde Toplumsal Eleştiri", *Çukurova Üniversitesi Türko- loji Araştırmaları Dergisi*, C. 3, S. 1 (Haziran), 26-54.

Çelik, Hüseyin (1996). "Genç Kalemler", *Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 14, 21-23, İstanbul: MEB Basımevi.

Divlekçi, Celalettin (2007). "Tarihsel Süreç İçerisinde Üslûba⁸ İlişkin Tanım Çabaları ve Bir Tanım Denemesi", *AÜİFD XLVIII*, Sayı II, 117-133.

Dündar, Faruk (2025). "Bir Kültür Eleştirisi: Ömer Seyfettin'in "Aşk Dalgası" Adlı Hikâyesinde Öz-Oryantalizm", *Turkish Studies- Language and Literature*, C. 20, S. 1, 1059-1074.

Enginün, İnci (2007). *Yeni Türk Edebiyatı Tanzimat'tan Cumhuriyet'e (1839- 1923)*, İstanbul: Dergâh Yayınları.

⁸ Makalenin başlığında "Üslûba" olarak yazıldığı için aynı şekilde verilmiştir.

Güncel Türkçe Sözlük (2022). "Üslup", <https://sozluk.gov.tr/> 18.02.2022 tarihli erişim.

Huyugüzel, Ömer Faruk (2020). "Ömer Seyfettin Realist mi Romantik mi?", *Türklük Bilimi Araştırmaları*, S. 48, 115- 129.

Kahraman, Alim (2012). "Üslup- Türk Edebiyatı", *Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 41, 387- 388, İstanbul: MEB Basımevi.

Kaplan, Mehmet (2007). *Tevfik Fikret Devir- Şahsiyet- Eser*, İstanbul: Dergâh Yayınları.

Karaalioğlu, Seyit Kemal (1980). *Resimli Motifli Türk Edebiyatı Tarihi-3 Cumhuriyet Edebiyatı*, İstanbul: İnkılap ve Aka Kitabevi.

Karakaya, Zeki (1996). "Üslup ve Üslupbilim Kuramları", *Akademik Açı*, S. 2, 117- 133.

Kudret, Cevdet (1998). *Türk Edebiyatında Hikâye ve Roman-2*, İstanbul: İnkılap Yayınları.

Mutluay, Rauf (1970). *100 Soruda Türk Edebiyatı*, İstanbul: Gerçek Yayınevi.

Nemutlu, Özlem (2012). "Ömer Seyfettin'in Hikâyelerinde Aşk ve Evlilik İlişkilerinin Yansıtılma Biçimleri", *Yeni Türk Edebiyatı*, S. 5 (Nisan), 41- 66.

Polat, N. Hikmet (2007). "Ömer Seyfettin", *Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 34, 80- 82. İstanbul: MEB Basımevi.

Ömer Seyfettin (2015). *Hikayeler-1* (Hazırlayan: Hülya Argunşah), İstanbul: Dergâh Yayınları.

Özkırımlı, Atilla (2004). *Türk Edebiyatı Tarihi, Cilt II (Ansiklopedik)*, İstanbul: İnkılap Kitabevi.

Spitzer, Leo (1964). "Üslup Tedkikleri ve Muhtelif Memleketler", *İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 151- 164.

Şengül, Abdullah - Bozdoğan, Ahmet (2020). "Ömer Seyfettin". <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/omer-Ömer Seyfettin> 08.05.2025 tarihli erişim.

Tanpınar, Ahmet Hamdi (2005). *Edebiyat Üzerine Makaleler*, İstanbul: Dergâh Yayınları.

Tekin, Mehmet (2001). *Roman Sanatı*, İstanbul: Ötüken Yayınları.

Vardar, Berke (2002). *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: Multilingual Yabancı Dil Yayınları.